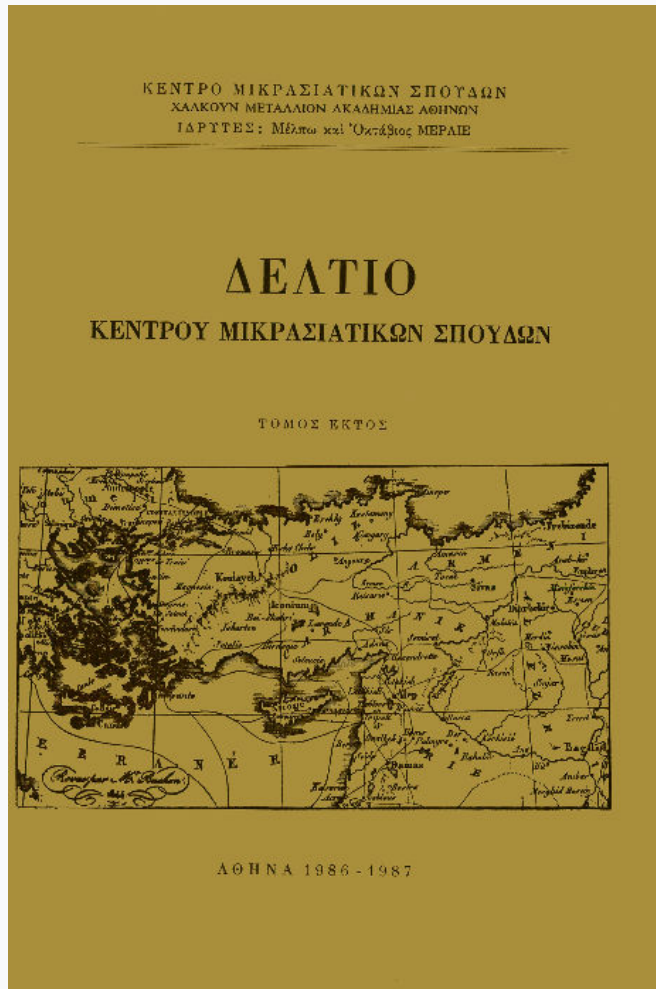

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 6 (1986)

Μνήμη Εμμανουήλ Τσαλίκου: (1895-1985)

Ιωάννα Πετροπούλου

doi: [10.12681/deltiokms.124](https://doi.org/10.12681/deltiokms.124)

Copyright © 2015, Ιωάννα Πετροπούλου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Πετροπούλου Ι. (1986). Μνήμη Εμμανουήλ Τσαλίκου: (1895-1985). *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 6, 451–453. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.124>

ΜΝΗΜΗ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΤΣΑΛΙΚΟΓΛΟΥ

(1895 - 1985)

Γεννημένος στά τέλη τοῦ περασμένου αἰώνα στό Ζιντζίντερε, τὰ Φλαβιανά, τῆς Καππαδοκίας, κράταγε ἀπό τή μακρά παράδοση τῶν Μικρασιατῶν, ἐκείνων τῶν λίγων πού, σάν προεξάρχοντες τοῦ χοροῦ, διαφύλαξαν ἀκμαία συνείδηση καί καλλιέργησαν τή βαθειά γνώση τοῦ τόπου τους, ἔχοντας διαμορφωθεῖ μέσα στήν περιρρέουσα τῶν τουρκόφωνων κοιτίδων.

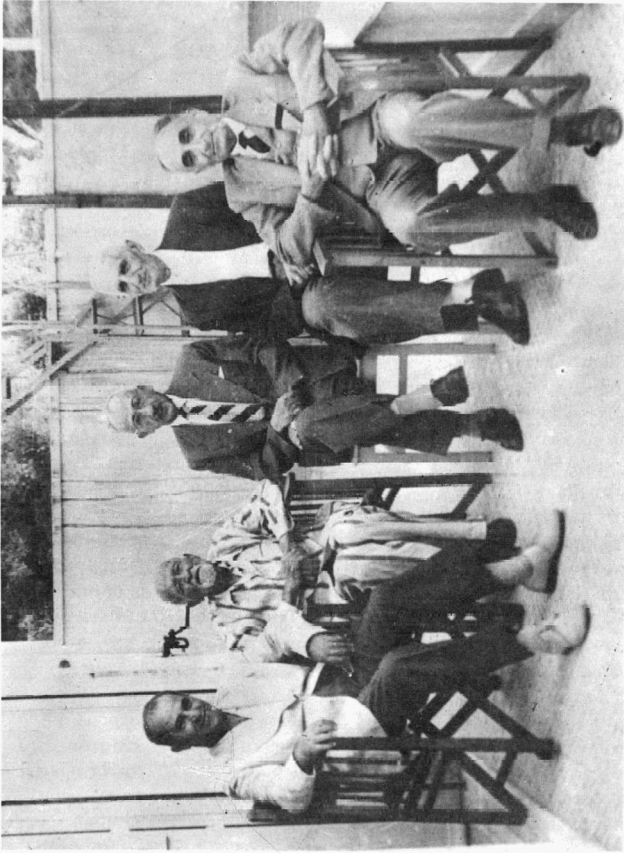
Ὁ ἴδιος ἔγραψε γιά τοὺς συντοπίτες του: «Τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποῖαν πολλαὶ παρά τῶν Ἑλλήνων πυκνοκατοικούμεναι περιοχαὶ τῆς τότε Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας δὲν εἶχον σχολεῖα, αὐτοί, ἀπὸ τὸ ἔτος 1792 εἶχον ἰδρύσει ἐλληνικὸν σχολεῖον. Ἀβοθήητοι ἔκοπαν τὸν ὀμφαλὸν τῶν μὲ τὰ ἴδια τῶν τὰ χέρια εἰς τὸ ἀπόκεντρον ἐκεῖνο μέρος».

Στενὸς συνεργάτης τῆς Μέλπωσ Μερλιέ, δούλεψε στό Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν τὴν «ἠρωικὴ ἐποχὴ», μὲ φλογερὴ αὐταπάρνηση, ἐθελοντῆς γιά πολλὰ χρόνια μαζί μὲ ἄλλους, γνώστες τῆς παλαιᾶς ἀραβικῆς ἢ καὶ τῶν καρμανλίδικων: Δαλλέζιο, Μαυροχαλυβίδη, Παντελίδη, Τουργούτη, Φωστήρη.

Ἀνῆκε σὲ μιὰ γενιὰ ὀριακῆ: θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι, κι ἂν ἀκόμα ἴσχυε πράγματι τὸ φαινόμενο τῆς ἀνακύκλησης στήν ἱστορία – ἢ ζωὴ μιὰ ἀέναη ἐπανάληψη, κατὰ τίς κοινότοπες ἀντιλήψεις –, ἡ γενιὰ αὐτὴ, ἐξαίρεση στὸν κανόνα, θὰ παρέμενε πεισματικὰ μοναδική: τὰ ἱστορικὰ ὕλικα μὲ τὰ ὁποῖα πλάστηκε ἀπέρρεαν ἀπὸ ἓνα κατεξοχὴν ἀνεπανάληπτο σύνολο.

Ὁ Ἐμμανουὴλ Τσαλικόγλου βίωσε τὴν μεγάλη τομὴ τῆς Καταστροφῆς, πρόλαβε νὰ πάρει εἶδηση τοῦ κόσμου πρὶν καὶ μετὰ. Ἐγνοῖα του, ἀπὸ κεῖ κι ὕστερα, στάθηκε νὰ μετατρέψει τὸ συγκινησιακὸ αὐτὸ φορτίο σὲ λόγιο ἐπιστημονικὸ – ἐγχείρημα τοῦ ὁποῖου τὴ σημασία μπορούμε σήμερα πιὸ καλὰ νὰ σταθμίσουμε, ἀποδίδοντάς του ἀκέραια τὴν ἀξία του.

Γιὰ ὅσους τὸν γνώρισαν ἀπὸ κοντὰ, παρουσίαζε κάτι τὸ φαινομενικὰ ἀσυμβίβαστο: στίς προφορικές του διηγήσεις ξετύλιγε ἀργὰ ἀπὸ μέσα του, σάν πακτωλὸς, ὅλες τίς ἱστορίες ὅλων τῶν ἀνθρώπων ὀλόκληρης τῆς Ἀνατολῆς – ἦταν ἄλλωστε καὶ αὐτὸς κομμάτι τους. Ὁ ἴδιος πάλι, στήν ἐπιστημονικὴ του ἐκφάνση, τιθασεύτηκε, «ἄκουσε» πρῶτα τὸ ὕλικό του, καὶ ἐπέλεξε ἓνα λιτὸ σχῆμα γιὰ νὰ ἐκφραστεῖ. Μὲ σεμνότητα, ἀκολούθησε τὴ δικὴ του μοναχικὴ ἀτραπὸ δηλώνοντας αὐτοδίδακτος καὶ ἀποδύ-

Οι παλιοί συνεργάτες του Κέντρου. Διακρίνονται από άριστερά: Α. Καστάκης, Χ. Τουρτού-
της, Ε. Dalleggio, Γ. Μπαροχαλιβίδης, Ε. Παλικοπούλου. Η φωτογραφία έχει τραβηχτεί στο
στάσι του Χ. Τουρτούτη, στην Άγια Παρασκευή (1955)

θηκε στην μελέτη των κωδίκων με υποδειγματική σοβαρότητα: ἄς θυμηθούμε ἐδῶ τίς ἐργασίες πού δημοσίευσε γιά τὰ *Ἐκπαιδευτήρια τῆς Καισάρειας*, τὰ «Λαογραφικά τοῦ Ζιντζίντερέ», «Πότε ἐτουρκοφώνησε ἡ Καππαδοκία».

Θά ἦταν ἄδικο σέ παρόμοιο σημεῖωμα νά μὴ μνημονευτεῖ ἡ χάρις τοῦ ἀνθρώπου, τὸ δακτυλικό του ἀποτύπωμα –ὄ,τι δηλαδή τὸν καθιστοῦσε ἀναντικατάστατο. Προικισμένος μὲ γενναιοδωρία ἀλλὰ καὶ ἀπέχοντας κάθε λογῆς πατερναλισμῶν, ἀντιμετώπισε τὴν εἴσοδο τῶν νεοτέρων στὸ πεδίο τῶν μικρασιολογικῶν ἀναζητήσεων μὲ εὐρυψυχία· δὲν εἶδε σ' αὐτὸ μιὰν ἀπειλή, ἀλλὰ τὴ συμβολὴ στὴν κοινὴ ὑπόθεση.

Ἡ ἱστορικὴ του αἴσθηση λειτουργοῦσε, ὀξύτατη, ὡς τὸν τελευταῖο καιρὸ πού τὸν ἐπισκεφτήκαμε στὸ ἐρημητήριό του. Κρατᾶμε αὐτὴ τὴν τελευταία εἰκόνα –ὄχι εἰκόνα θανάτου μὰ παλλόμενη ἀπὸ ζωὴ: στητός, γέρικη δρῦς, μᾶς μίλαγε μὲ πάθος, σὰ νά ἤθελε νά παραμείνει ἀγεφύρωτη ἡ ἀπόσταση πού τὸν χώριζε ἀπὸ τὸ τέλος. Ἔδειχνε στὸ τραπέζι του πάνω τὰ χαρτιά πού τὸν περίμεναν· ἀνάμεσά τους ἐκεῖνος, ἄπεφθος, μὲ ἐφηβικὸ ἐνθουσιασμό, σχεδίαζε νά ἀντικρούσει γραπτὰ κάποιον πού ἔγραψε κάτι λίγο λαθεμένο –γιά τὴν Καππαδοκία καὶ πάλι.

ΙΩΑΝΝΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ